

Aleida Gijsbertha Maria Hanlo, echtgenote van de Amsterdamse advocaat en makelaar Mr. Henricus Joannes van Ogtrop, met haar kinderen, geschilderd door Thérèse Schwartze in 1906. De genealogie van de familie Hanlo werd in 1917 voor het eerst in *Nederland's Patriciaat* gepubliceerd, die van haar mans familie in 1951 (doek; coll. Centraal Museum Utrecht)

Jochem Kroes

Nog altijd mag *Nederland's Patriciaat* zich in de belangstelling van die families verheugen die tot de historische elite behoren. Inmiddels zijn bijna 1800 Nederlandse families in de serie opgenomen, waarvan een aantal meerdere malen. Zij die reeds van oudsher in dit boekje staan, hebben vaak een hele reeks boekjes in de boekenkast staan. De deeltjes werden onder meer gebruikt om de huwelijksmarkt te verkennen, maar ook daarbuiten heeft de reeks zijn nut bewezen. Als een documentaire collectie historische gegevens van vooraanstaande geslachten heeft *Nederland's Patriciaat* een functie voor het wetenschappelijke onderzoek naar de Nederlandse elite- en familiegeschiedenis. Enkele jaren geleden werd er gediscussieerd over de vraag of deze reeks nog in deze tijd paste en of de serie niet moest worden opgeheven. Het gevolg was echter dat juist vele families en familieverenigingen zich aanmeldden om alsnog of opnieuw in de reeks te worden opgenomen. Toen werd besloten om toch door te gaan met de reeks en sindsdien zijn er weer verschillende delen verschenen. Jaarlijks melden zich weer nieuwe of 'oude' families aan voor opname of heropname in *Nederland's Patriciaat*. De betekenis en de bruikbaarheid van de reeks staat dus weer buiten kijf.

Veranderingen in de afgelopen eeuw

Sinds 1910 is er wel het een en ander veranderd in de reeks *Nederland's Patriciaat*. De initiator en redacteur van de reeks was D.G. van Epen (1868-1930), sinds 1905 directeur van de N.V. Centraal Bureau voor Genealogie en Heraldiek. De eerste achttien deeltjes werden onder zijn leiding uitgebracht. Na zijn overlijden in 1930 werd de uitgave voortgezet door de daartoe opgerichte Stichting *Nederland's Patriciaat*. In 1945, toen het huidige Centraal Bureau voor Genealogie werd opgericht, nam deze de uitgave

soms zelfs een wapenafbeelding in kleur. In de loop der jaren is het uiterlijke aanzien van het boekje wel verbeterd: vanaf de jaren zeventig werd er dikker en meer glanzend papier gebruikt en het lettertype werd zelfs aangepast aan die tijd met schreefloze letters. In de jaren tachtig is echter de letter met schreef weer ingevoerd.

De genealogieën waren aanvankelijk tamelijk kort en er konden er veel in één deel. Zoals gezegd, zelfs meer dan honderd in het eerste deel. Andere heel omvangrijke uitgaven waren de delen 15 en 16, die bestonden uit twee bundels Rotterdamse geslachten. Deel 15 van 1925 bevatte ook meer dan honderd families, waarvan echter een groot deel alleen werd vermeld met wapenafbeelding en -beschrijving maar verder niet was uitgewerkt. Sommige genealogieën werden alsnog in latere edities gepubliceerd, maar ook een groot aantal niet.

De laatste jaren zijn de genealogieën gemiddeld aanzienlijk langer geworden en soms kunnen er niet meer dan zo'n zeven tot acht in een deel. Bij grotere genealogieën worden takken afzonderlijk weergegeven in de vorm van letters (bijvoorbeeld tak A, subtak AA) en bij meer dan 50 pagina's wordt een genealogisch schema toegevoegd.

De persoonsbeschrijvingen waren aanvankelijk ook tamelijk summier, met name van nog levende en aangehuwde personen. Sinds de jaren tachtig wordt daar echter steeds meer aandacht aan besteed, zodat men een beter inzicht krijgt in de beroepen en (neven)functies evenals de perioden waarin deze werden bekleed. De laatste jaren worden ook de *curricula vitae* van levende personen uitvoeriger beschreven. Bronvermeldingen van de historische gegevens zijn vanaf het begin afwezig: elk deel zou dan immers te omvangrijk worden. In de laatste decennia wordt echter wel opgave gedaan van de belangrijkste genealogische en biografische literatuur en de

Nederland's Patriciaat is honderd jaar: 1910-2010

Dit jaar is het een eeuw geleden dat het eerste deel van de genealogische reeks *Nederland's Patriciaat* verscheen. Het was een flinke uitgave van bijna vijfhonderd pagina's met genealogieën van ruim honderd vooraanstaande Nederlandse families. Zeven jaar eerder was het eerste deel van *Nederland's Adelsboek* verschenen en er was behoefte aan een vergelijkbare reeks waarin ook de niet-adellijke takken van deze families een plaats zouden krijgen. Sindsdien zijn er 89 afleveringen verschenen.

en de redactie van deze serie over. De meeste boekjes werden onder dit bewind gepubliceerd, namelijk 58 delen vanaf de 32e editie van 1946 tot en met de 89e uitgave in 2009.

De veranderingen betroffen met name de inhoud van het boekje en in iets mindere mate de vormgeving. Het minst gewijzigd is de buitenkant. Het is nog steeds het 'blauwe boekje'. Behalve de kleur is ook het bijzondere kleine formaat van circa 15 x 11 cm en de belettering in goud vrijwel gelijk gebleven sinds 1910. Het Nederlandse koninkrijkswapen heeft het boekje sinds het begin in goud gesierd. De binnenzijde heeft wel de nodige wijzigingen ondergaan. In het begin was het papier tamelijk dun, de bladspiegel vol en er waren relatief weinig illustraties. Wel was er vanaf de eerste delen een wapenafbeelding in zwartwit met wapenbeschrijving en

eventuele geraadpleegde familiepapieren. De boekjes zijn in de loop der tijd eveneens aantrekkelijker geworden doordat meer illustraties worden opgenomen. Naast de wapentekening wordt tegenwoordig één familieportret of -foto per vijf pagina's tekst afgedrukt. De afbeeldingen zijn wel in zwartwit, maar ze verlevendigen de genealogie toch aanzienlijk. Ook de historische portretten geven iets van de oude familieuister weer!

Opnamecriteria

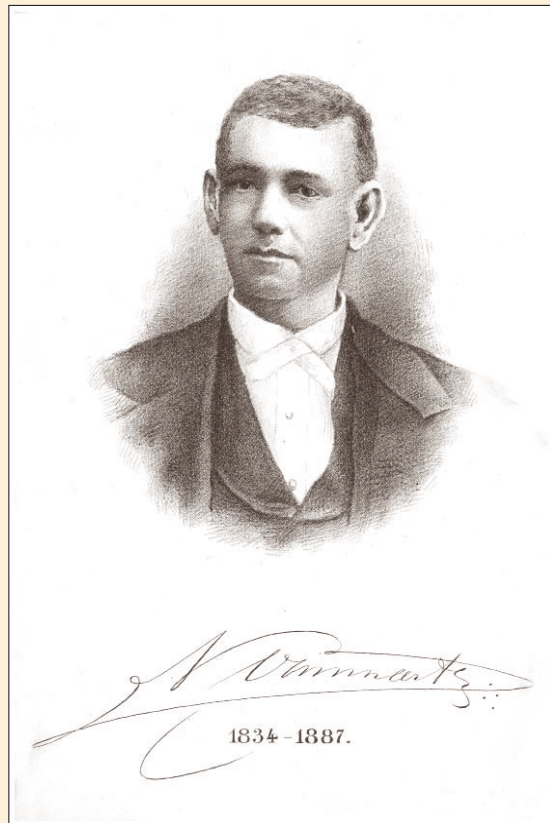
De criteria voor opname van families zijn niet wezenlijk veranderd in de afgelopen eeuw, al zijn er wel accentverschillen. In het begin werden er veel families opgenomen die zowel een adellijke als een burgerlijke tak hadden, zoals De Beaufort, Feith en Gockinga. Verder waren huwelijksrelaties met

adellijke geslachten belangrijk voor opname in *Nederland's Patriciaat*.

In de afgelopen decennia speelt een belangrijke rol dat een familie de laatste 150 jaar onafgebroken een vooraanstaande rol in de Nederlandse samenleving moet hebben gespeeld, met prominente personen in het openbaar bestuur, wetenschap, krijgsmacht of in het bedrijfsleven. De familie mag niet zijn uitgestorven en naamsbekendheid kan een belangrijke stimulans voor opname zijn. Een bijzonder geval is Drees, die in 1971 werd opgenomen. Dit is een familie van betrekkelijk eenvoudige komaf, maar wel met twee ministers. Dr. Willem Drees Senior (1886-1888) had als minister-president en grondlegger van de AOW zo veel naam gemaakt dat er indertijd geen bezwaar was om deze genealogie op te nemen in *Nederland's Patriciaat*.

Jarenlang was er een sterke nadruk op families die uit de Hollandse steden kwamen en daar als protestant belangrijke bestuurlijke functies hadden bekleed, het zogeheten regentenpatriciaat. Vooral de Amsterdamse regentenfamilies behoorden tot de top, zoals Hooft en Graafland. Families uit de meer perifere gebieden en dan met name uit de rooms-katholieke en voormalige generaliteitslanden Noord-Brabant en Limburg waren en zijn sterk ondervertegenwoordigd. De laatste jaren komen steeds meer Zuid-Nederlandse fabrikantenfamilies, die in de tweede helft van de negentiende eeuw in de textiel-, voedingsmiddelen of andere industrieën tot aanzien kwamen, in *Nederland's Patriciaat* terecht, zoals

De Surinaamse onderwijzer Nicolaas van Meerten (1834-1887) werd geboren als onwettige zoon van een commies in Paramaribo. Acht jaar na het overlijden van zijn vader nam hij diens familienaam aan. Nicolaas van Meerten werd stamvader van een familie van ambtenaren (in Nederlands-Indië), advocaten en ingenieurs (litho; *Surinaamsche Almanak* 1895)

Wapentekening en het begin van het hoofdstuk Van Löben Sels in de eerste jaargang van *Nederland's Patriciaat* (coll. Centraal Bureau voor Genealogie, Den Haag)

Jurgens, Smulders en De Gruijter. Ook de families die bestuursfuncties op het platteland vervulden, zijn ondervertegenwoordigd.

Het opnamebeleid

In de beginperiode werden families gratis opgenomen. Men hoefde alleen iets te betalen als er bijzondere wensen waren, zoals het opnemen van familiefoto's en wapenafbeeldingen in kleur. Dit betekende dat de keuze van opname werd bepaald door de uitgever c.q. redactie van de reeks. Vele genealogieën werden aanvankelijk ook door de redactie opgesteld. De laatste jaren moet er echter worden betaald om een genealogie in *Nederland's Patriciaat* te doen opnemen. Bovendien moeten de opdrachtgevers zelf voor een min of meer uitgewerkte genealogie zorgen, waarbij de redactie wel hand- en spandiensten verleent. Dit betekent dat een (her)opname sterk afhankelijk is van de inzet, het enthousiasme en de wil en mogelijkheid van de opdrachtgever om financiële offers te brengen. Met name families met een vereniging, stichting of fonds achter de hand kunnen dit meestal zonder bezwaar opbrengen. Particuliere opdrachtgevers kunnen voor fondsenwerving op zoek gaan naar rijke en gulle familieleden en belangstellenden.

Overigens zijn de kosten ook weer niet zo exorbitant hoog: men moet rekenen op ongeveer € 120,- per pagina. Hierin zijn ingecalculeerd de druk- en exploitatiekosten evenals de redactiekosten en aanvullende onderzoekskosten. Daarnaast moet men een aantal boekjes afnemen, namelijk anderhalf keer het aantal pagina's dat een hoofdstuk beslaat. Als voorbeeld een genealogie van 25 pagina's: men is dan circa € 3.000,- kwijt en daarnaast moet men 38 boekjes afnemen die onder de familie verspreid kunnen worden (in 2009 € 47,50 per boekje).

De families in *Nederland's Patriciaat*

Zoals gezegd, van de bijna 1800 families in *Nederland's Patriciaat* is een vrij groot deel meerdere malen opgenomen geweest. Vooral de laatste decennia komt dat steeds meer voor, zo'n 60 tot 75% van de gepubliceerde genealogieën. Sommige families laten zo regelmatig hun genealogie 'updaten', zoals de families Albarda, Dutilh en Kolff die dat al vier keer deden. Een 'topper' is bijvoorbeeld de familie

De Amsterdamse commissionair in effecten en kunstverzamelaar Gerrit Hendrik Bierman met zijn echtgenote Trijntje Middelhoven, geschilderd door J.C. Hamburger in 1840. De familie Bierman vestigde zich in het begin van de achttiende eeuw vanuit Donop (bij Detmold) in Amsterdam. Vorig jaar werd de genealogie van de familie voor het eerst gepubliceerd in *Nederland's Patriciaat* (aquarel; part. coll.)

Het aantal (her)opnamen van een bepaalde familie in *Nederland's Patriciaat*

hangt sterk af van het enthousiasme binnen die familie voor de eigen geschiedenis.

De Monchy, die al vijf keer in *Nederland's Patriciaat* is opgenomen, namelijk in de delen 3, 15, 25, 46 en 75, de laatste keer in 1991.

Het zijn niet noodzakelijkerwijs de meest aanzienlijke families die zo vaak in deze reeks voorkomen. Het aantal (her)opnamen hangt sterk af van het enthousiasme voor de eigen familiegeschiedenis en dan vaak van één persoon, die genealogiebeoefening als zijn hobby ziet. Bovendien bestaat de kans dat door uitbreiding van het aantal nazaten ook het sociale niveau sterk kan wisselen dan wel kan verlagen. Zoals eerder gezegd, de meeste opgenomen families kwamen tot aanzien in een van de Hollandse steden, waar rijk geworden kooplieden en ondernemers in het stadsbestuur terecht konden komen. Vooral beroepen in de handel gaven aanzien, meer dan in de industrie. Predikanten, met name van de Nederduitse Gereformeerde, later Nederlandse Hervormde Kerk, stonden in hoog aanzien, een status die pas de laatste decennia is afgenomen. De rechterlijke macht en het notariaat kwamen vooral vanaf de negentiende eeuw in aanzien en hetzelfde geldt voor onderwijs en wetenschap. Officieren in de krijgsmacht hadden weer oudere papieren en konden al ten tijde van de Republiek (1648-1795) opklimmen.

De toekomst

Uit het bovenstaande is wel gebleken dat de genealogische serie *Nederland's Patriciaat* zeker levensvatbaar is. Voor de komende uitgave (deel 90) hebben zich opnieuw tien families aangemeld voor (her)opname. Voor het daarop volgende deel zijn eveneens verschillende families bezig met de (her)opname van hun genealogie. Behalve als statussymbool voor de opge-

nomen families is *Nederland's Patriciaat* een belangrijke documentaire bron voor de historische elite- en familiegeschiedenis. En deze functie wordt steeds belangrijker nu de curricula vitae meer en meer aandacht krijgen, ook die van de recente en nog levende generaties. Wat het opnamebeleid betreft, is de uitgave sterk afhankelijk van het 'vrije' aanbod van genealogieën van in aanmerking komende families. Speciale genealogische interesse en financiële armsglag zijn wezenlijk van betekenis voor het opnamebeleid. Dit 'selectie-criterium' zorgt ervoor dat er nog heel wat families zijn die nog geen of onvoldoende interesse hebben getoond in opname, maar wel in *Nederland's Patriciaat* thuishoren. Het gaat dan onder meer om betrekkelijk 'jonge' families, die nog relatief kort tot de sociale en historische elite behoren. Te denken valt aan een gereformeerde familie als Donner, die echter wel twee ministers heeft geleverd. Ook de families van de grote textielkoopmannen en oprichters van kledingzaken en warenhuizen, die in de negentiende eeuw uit het Duitse Westfalen naar Nederland kwamen, zijn bijna afwezig in *Nederland's Patriciaat*, zoals bekende namen als Dreesmann (V&D), Brenninkmeijer (C&A), Lampe, Voss, Kreymborg, Schröder, Peek en Cloppenburg. Gezien deze leemten is het dus ook in de toekomst mogelijk dat 'nieuwe' families zich zullen aanmelden voor opname in *Nederland's Patriciaat*. Het aantal geslachten dat tot de sociale en historische elite in Nederland behoort, kan zeker de tweeduizend overschrijden.

Jochem Kroes is werkzaam bij de uitgeverij van het Centraal Bureau voor Genealogie en is redacteur van *Nederland's Patriciaat*.